

Physical Development Planning

DOI: [10.30473/psp.2026.76377.2793](https://doi.org/10.30473/psp.2026.76377.2793)

E-ISSN: 2645-548X

P-ISSN: 2645-5471

The Role of Local Policymaking in the Development of Tourism Businesses in Coastal Villages of Chabahar Township

Hamidreza Lashkari ¹, Reyhaneh Soltani Moghaddis ², Hossein Rahimi ³

1. PhD student, Department of Geography, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Law and Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Law and Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

*Correspondence

Reyhaneh Soltani Moghaddis
E-mail: r.soltani@pnu.ac.ir

Received: 25/Dec/2025

Accepted: 02/Feb/2026

How to cite

Lashkari, H.R.; Soltani Moghaddis, R.; Rahimi, H. (2026). The Role of Local Policymaking in the Development of Tourism Businesses in Coastal Villages of Chabahar Township. *Physical Development Planning*, 12 (3), 39, 123-144.

(DOI: [10.30473/psp.2026.76377.2793](https://doi.org/10.30473/psp.2026.76377.2793))

ABSTRACT

Local policymaking, as one of the fundamental pillars of modern governance and sustainable development, focuses on designing and implementing public programs within a specific geographical area while emphasizing the unique needs, priorities, and capacities of that region. At the same time, rural tourism is considered a key strategy for achieving sustainable development, generating employment, reducing poverty, controlling excessive migration, and revitalizing the cultural and environmental dimensions of rural areas. In this regard, tourism can serve as a major economic driving force for local communities. Consequently, local policymaking plays a decisive role in guiding, facilitating, and ensuring the sustainability of rural tourism business development. The present study aims to investigate the role of local policymaking in the development of tourism businesses in the coastal villages of Chabahar Township. In terms of purpose, the research is applied, and methodologically, it adopts a descriptive-analytical approach based on documentary, library-based, and field studies. The statistical population includes academic experts, executive managers, and residents of the coastal villages of Chabahar Township. Data analysis was conducted using SPSS and ArcGIS software, along with SWARA and EDAS models, as well as one-sample t-tests, Pearson correlation, and linear regression analysis. The findings indicate that the status of local policymaking across all dimensions—including economic, social, historical-cultural, managerial-institutional, spatial-physical, and environmental dimensions—is unfavorable and significantly below the standard level. In terms of prioritization, institutional-managerial indicators at the micro level and national-level indicators at the macro scale received the highest weights and importance, whereas environmental indicators ranked lowest. Furthermore, the results of the EDAS model revealed that the villages of Ramin and Tis are in relatively better condition regarding tourism development compared to Pasabandar and Beris villages. The findings clearly demonstrate the existence of structural weaknesses and the absence of an integrated framework for local tourism development policymaking in the study area. Weak inter-organizational coordination, inefficient local institutions, and insufficient financial resources are identified as the main barriers to achieving sustainable tourism development in these coastal villages.

KEY WORDS

Local policymaking, tourism business, tourism development, coastal villages, Chabahar Township.

Copyright © 2025 The Authors. Published by Payame Noor University.
Attribution-NonCommercial 4.0 International

This work is licensed under a Creative Commons

license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited

نقش سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری (مورد مطالعه: روستاهای ساحلی شهرستان چابهار)

حمیدرضا لشکری^۱، ریحانه سلطانی مقدس^۲، حسین رحیمی^۳

چکیده

سیاست‌گذاری محلی، به عنوان یکی از ارکان اساسی حکمرانی نوین و توسعه پایدار، بر طراحی و اجرای برنامه‌های عمومی در یک محدوده جغرافیایی خاص با تمرکز بر نیازها، اولویت‌ها و قابلیت‌های منحصربه‌فرد همان منطقه تأکید می‌کند. از سوی دیگر، گردشگری روستایی راهبردی کلیدی برای تحقق اهداف توسعه پایدار، ایجاد اشتغال، کاهش فقر، مهار مهاجرت بی‌رویه و احیای فرهنگی و زیست‌محیطی این نواحی به شمار می‌رود. این بخش پویا می‌تواند به موتور محرک اقتصادی جوامع محلی تبدیل شود. در این مسیر، سیاست‌گذاری محلی نقشی تعیین‌کننده در هدایت، تسهیل و تضمین پایداری توسعه کسب‌وکارهای گردشگری روستایی ایفا می‌کند. هدف این پژوهش بررسی نقش سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب‌وکارهای گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار است. این پژوهش بر پایه ترکیبی از روش‌های توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی است. جامعه آماری این پژوهش شامل نخبگان دانشگاهی و مدیران ارشد و ساکنین روستاهای ساحلی شهرستان چابهار است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزارهای SPSS، ArcGIS، و با استفاده از مدل‌های سوارا، EDAS و آزمون‌های T تک نمونه‌ای، پیرسون و رگرسیون خطی انجام گردیده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت سیاست‌گذاری محلی در تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، تاریخی-فرهنگی، مدیریتی-نهادی، مکانی-فضایی و زیست‌محیطی در سطحی نامطلوب و به طور معناداری پایین‌تر از حد استاندارد قرار دارد. از نظر اولویت، شاخص‌های نهادی-مدیریتی (در سطح خرد) و ملی (در سطح کلان) دارای بالاترین وزن و اهمیت بودند، در حالی که شاخص زیست‌محیطی کمترین اولویت را به خود اختصاص داد. همچنین براساس مدل EDAS، روستاهای رمین و تیس در مقایسه با روستاهای پسابندر و بربیس از وضعیت نسبتاً بهتری برخوردارند و از طرف دیگر یافته‌ها به وضوح حاکی از ضعف نظام‌مند و نبود چارچوبی یکپارچه در سیاست‌گذاری محلی توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه است. حلقه مفقوده توسعه، ضعف در هماهنگی بین‌سازمانی، نهادهای محلی ناکارآمد و کمبود اعتبارات است.

واژه‌های کلیدی

سیاست‌گذاری محلی، کسب و کار، گردشگری، توسعه، روستاهای ساحلی، شهرستان چابهار.

۱. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. دانشیارگروه جغرافیا، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه جغرافیا، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: ریحانه سلطانی مقدس

رایانامه: r.soltani@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۳

استناد به این مقاله:

لشکری، حمیدرضا؛ سلطانی مقدس، ریحانه؛ رحیمی، حسین (۱۴۰۴). نقش سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری (مورد مطالعه: روستاهای ساحلی شهرستان چابهار). *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۱۲ (۳)، ۳۹-۱۲۳-۱۴۴.

(DOI:

[10.30473/psp.2026.76377.2793](https://doi.org/10.30473/psp.2026.76377.2793))

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۳. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://psp.journals.pnu.ac.ir>

مقدمه

تصمیماتی که در جهت رفع یا کاهش مشکلات روستاها در ابعاد متفاوت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اتخاذ شده؛ سیاست‌گذاری اطلاق می‌شود و مجریان در این برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها مدیران محلی یا معتمدین روستاها هستند. توجه به ساختار و جایگاه مدیریت در این جوامع از اساسی‌ترین محورهای تحلیل مسائل روستایی است. روستاها به‌عنوان اجتماعات زیستی نیاز به مدیریت برای اجرا، تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری خط‌مشی‌های لازم برای توسعه و یکپارچگی دارند (افشاری پور و همکاران، ۱۳۹۹: ۷ و ۶). در این ارتباط سیاست‌گذاری توسعه محلی و روستایی از اهداف مهم دولتی است که توسعه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مناطق روستایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. عناصر مهم در سیاست‌گذاری روستای عبارتند از مکان، مردم و فعالیت‌ها که برای توسعه روستایی ناشی از سیاست‌گذاری بایستی یکپارچه شوند (بدری و همکاران، ۱۳۹۸: ۶). همچنین توجه به جایگاه روستاها در فرآیند سیاست‌گذاری و برنامه‌های کلان ملی و ارتقای جایگاه سکونتگاه‌های انسانی می‌تواند تسریع‌کننده توسعه ملی باشد (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۸). از طرف دیگر، به‌منظور تحقق توسعه روستایی، اتخاذ سیاست‌هایی متناظر با وضعیت کنونی کشورها امری اهمی بسیاری دارد و باید در روند سیاست‌گذاری‌ها از رویکردهای جدید و کارآمد توسعه روستایی از جمله توسعه پایدار و توسعه همه‌جانبه بهره‌گرفت تا زمینه ارتقاء کیفیت زندگی، بالندگی و توسعه‌یافتگی روستاها فراهم شود و درعین حال از بروز پیامدهای نامطلوب از قبیل مهاجرت‌های روستایی - شهری و به زوال رفتن چرخه حیات سکونتگاه‌های روستایی جلوگیری به عمل آید (امیدوار و همکاران، ۱۳۹۹: ۳). در این ارتباط در سیاست‌گذاری توسعه روستایی، باید به متنوع‌سازی اقتصاد روستایی، کارآمد نمودن آن از طریق ایجاد انواع کسب‌وکارهای اقتصادی توجه نمود (رمضان نژاد، ۱۳۹۸: ۱۹). با توجه به اینکه یکی از فعالیت‌های تحول‌آفرین در سکونتگاه‌های روستایی گردشگری است؛ بنابراین، یکی از رهیافت‌های اصلی برای توسعه روستایی، افزایش رفاه خانوارهای

روستایی با توجه به توسعه گردشگری روستایی مرتبط با کسب‌وکارهای محلی است؛ زیرا توسعه گردشگری می‌تواند نقش مهمی در رفاه خانوارها و همچنین پایداری کسب‌وکار روستایی داشته باشد (طولابی نژاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۱). همچنین سیاست‌گذاری مناسب در کسب‌وکارهای محلی می‌تواند با تأمین منابع مالی باعث توسعه زیرساخت‌های روستایی شود. به‌طورکلی، نقش سیاست‌گذاری محلی مناسب در کسب‌وکارهای گردشگری روستایی حائز اهمیت است. به‌صورتی که سیاست‌گذاری محلی می‌تواند تقویت کسب‌وکارهای محلی را با هدف جذب بیشتر مسافران و گردشگران پیشنهاد دهد. همچنین سیاست‌گذاری محلی با همکاری و هماهنگی با سازمان‌های مربوط، می‌تواند بهبود در زیرساخت‌های روستایی، ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی و گسترش خدمات گردشگری را بهبود بخشد و در نتیجه، به پایداری اقتصادی روستاها کمک کند. بر اساس مطالعات شجاعی و نوری (۱۳۸۶)، خلاء در الگوی سیاست‌گذاری محلی و عدم دیدگاه نظام‌مند و یکپارچه در حوزه گردشگری وجود دارد.

از سوی دیگر بخش عمده‌ای از گردشگری در گردشگری نواحی ساحلی متمرکز است. در این راستا گردشگری نواحی ساحلی، مخصوصاً روستاهای ساحلی و اثراتی که گردشگری ساحلی بر تنوع‌سازی اقتصاد روستایی دارد توجه سیاست‌گذاران را در سال‌های اخیر به خود جلب کرده است (ملکی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۹)؛ مقاصد گردشگری ساحلی، به دلیل تأثیرات بسزایی که در جذب گردشگران و حفظ محیط‌زیست و فرهنگ محلی دارد، بسیار مهم است. در این راستا، عوامل تعیین‌کننده متعددی، می‌توانند به‌عنوان راهکارهایی در ویژندسازی پایدار مناطق ساحلی مورد استفاده قرار گیرند (پرچکانی، ۱۳۹۶: ۹۸).

روستاهای ساحلی چابهار، به دلیل داشتن جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی منحصر به فرد، از جمله مقاصد گردشگری محبوب در ایران هستند. با این حال، بهبود پایداری اقتصاد گردشگری در این روستاها ساحلی، نیازمند همکاری و هماهنگی ایجاد مشارکت محلی در

حرکت تدریجی در مسیر ظرفیت‌سازی نهادی خواهد بود. الگوهای غیرنهادی مبتنی بر نظریه نومنطقه‌گرایی ظرفیت‌های بالایی را برای ظرفیت‌سازی نهادی مکران ایفا می‌نماید. در نتیجه در حکمرانی منطقه‌ای، سازمان توسعه مکران باید نقش راهبری و سیاست‌گذاری را به اعتبار پشتیبانی سیاسی حکومت مرکزی ایفا نماید.

امینیان و رکن‌الدین افتخاری (۱۴۰۲)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که شبکه‌سازی مجازی به‌منظور معرفی کسب‌وکارهای نوین، آموزش مدیریت ریسک و بحران، برندسازی بر اساس بازارهای هدف جدید در مقاصد داخلی، تنوع محصولات گردشگری بر اساس توسعه بازار گردشگری داخلی و بین‌المللی، تأکید بر نقش و توسعه بهره‌برداری اقامتگاه‌های بوم‌گردی و تورهای ایرانگردی دارد.

پاهکیده و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که از بین عوامل نهایی پیشران مؤثر بر سیاست‌گذاری توسعه گردشگری سایت هورامان، شاخص‌های قوانین و مقررات گردشگری، سیاست‌های کلان دولت، نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده و بازآفرینی با رویکرد گردشگری به ترتیب از جمله متغیرهایی هستند که بیشترین سهم را در اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم بر این سایت دارند.

آینه و الماسی فرد (۱۴۰۳)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل مؤثر در طراحی مدل کسب‌وکار در توسعه صنعت گردشگری الکترونیک روستایی شامل عوامل اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی، زیرساخت‌ها، حمایت دولت، تحقیق و توسعه الکترونیکی، مزیت رقابتی، قوانین و مقررات حاکم، عوامل فردی، عوامل نهادی، عوامل محیطی، کسب‌وکار در توسعه صنعت گردشگری الکترونیک و فن‌آوری جدید شناسایی شد.

قادری و همکاران (۱۴۰۳)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که در حکمرانی مقصد گردشگری با رویکرد کارآفرینانه، مؤلفه‌های تولی‌گری، محیط کسب‌وکار و سطوح حکمرانی و ابعاد اکوسیستم گردشگری، عوامل ساختاری/نهادی و حکمرانی در گردشگری به ترتیب در اولویت بهبود قرار دارند.

سیاست‌گذاری و همراهی با سازمان‌های مربوطه با توجه به انسداد مرز، کمبود گزینه‌های امرار معاش و درآمد به علت انزوای جغرافیایی و همچنین دارا بودن شرایط اقلیمی مناسب و پتانسیل‌های مختلف این منطقه برای جذب گردشگر و اثراتی که گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه داشته باشد، بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است و می‌تواند به‌عنوان یکی از راهکارهای مناسب برای کسب‌وکار جایگزین روستاییان در نظر گرفته شود. سنجش نگرش جامعه محلی به‌منظور آگاهی از دیدگاه آنان در مورد توسعه گردشگری به‌منظور برنامه‌ریزی برای آینده گردشگری بسیار مهم و ضروری می‌باشد. در مجموع، توسعه گردشگری یکی از عوامل کلیدی در حمایت از رشد اقتصادی روستاها است. روستاهای ساحلی چابهار با اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل، اقامت، پذیرایی، زیرساخت‌های فرهنگی و تفریحی و اقدامات پایدار، می‌تواند کیفیت تجربه بازدیدکنندگان را افزایش داده، گردشگران جدید را جذب کند و از توسعه اقتصادی محلی حمایت کند. بهبود پایداری اقتصاد گردشگری در روستاهای ساحلی چابهار نیازمند همکاری و هماهنگی بومیان محلی با سازمان‌های مربوطه است. مشارکت بومیان محلی در سیاست‌گذاری کسب‌وکار می‌تواند با حفظ فرهنگ و میراث توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، توسعه فعالیت‌های دریایی، توسعه تجارت محلی، حفظ محیط‌زیست، همکاری با سازمان‌های مربوط و توسعه ارتباطات و شبکه‌سازی، به پایداری اقتصاد گردشگری روستایی در روستاهای ساحلی چابهار کمک کنند. بنابراین بر اساس خلاء مطالعات سیاست‌گذاری محلی در گردشگری و اهمیت راهبردی کسب‌وکارهای گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی؛ طرح این پژوهش ضرورت دارد. بر پایه این بحث، پژوهش در جستجوی پاسخ به این سؤال اساسی است که چگونه سیاست‌گذاری محلی می‌تواند باعث گسترش کسب‌وکارهای گردشگری روستایی شود؟

در پیشینه شناسی پژوهش، شاهعلی و سرور (۱۴۰۲)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که الگوی مطلوب نهادی برای توسعه مکران گذر از رویکردهای بخشی و

گردشگری توجهی نشده است. همچنین رویکردهای نهادی در پیشینه‌ها یا «بالا به پایین» بوده یا بر همکاری ارگانیک غیررسمی تأکید داشته‌اند، در حالی که پژوهش حاضر به دنبال نقش سیاست‌گذاری رسمی و نیمه‌رسمی در سطح شهرستان و روستا با در نظر گرفتن تعدد و پراکندگی نهادهای محلی در چابهار است.

در شناخت مبانی نظری، مفاهیمی به این شرح قابل توجه است. سیاست به معنای فعالیت تعیین، حفظ و اصلاح قواعد کلی زندگی است (ویسی، ۱۳۹۶: ۵). سیاست یعنی ترجیح منافع ملی و مصالح عمومی بر منافع و مصالح (وحید، ۱۴۰۱: ۱۴۶). سیاست صرفاً به‌عنوان ابزاری برای تعیین اولویت‌ها در اجرای امور و فعالیت‌های جامعه در نظر گرفته می‌شود. به عبارت دیگر، همان‌طور که اهداف، نتایج مطلوب را مشخص می‌کنند و برنامه‌ها، مسیر دستیابی به آن‌ها را ترسیم می‌نمایند، سیاست‌ها نیز اولویت‌ها را تعیین کرده و چارچوب کلی اقدامات و فعالیت‌های نهادهای عمومی را مشخص می‌سازند (قوسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۲۸).

در این میان مفاهیم سیاست‌گذاری و اجرای سیاست از جمله واژگان کلیدی هستند که نقش زبانی بسزایی را در شکل‌گیری روابط اجتماعی کنشگران سیاستی و قدرت ایفا می‌کنند (نویخت و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۸). سیاست و سیاست‌گذاری تنها در بستر اجتماع معنا می‌یابند و امکان تحقق دارند. سیاست‌گذاری عمومی به جامعه‌ای مربوط است که در پی دستیابی به آرمانی به نام «جامعه» است. شاید این تعریف در نگاه اول غریب به نظر برسد، اما با در نظر گرفتن تنش‌های میان افراد اجتماع و اهداف جمعی، تعریف دقیقی خواهد بود. برخلاف اقتصاد که بر پایه نیازهای فردی استوار است، سیاست‌گذاری متکی بر خواست‌ها و تلاش‌های جمعی است. سیاست‌گذاری می‌تواند متمرکز بر یک‌لایه خاص اجتماعی باشد و آن را مورد مطالعه قرار دهد، یا به تحلیل روابط بین طبقات و گروه‌های مختلف جامعه بپردازد (حایری یزدی و ملکی، ۱۳۹۶: ۱۲).

سیاست‌گذاری را می‌توان به‌عنوان چارچوبی راهبردی تعریف کرد که بستری مناسب برای انتخاب، هدایت و اتخاذ تصمیمات حال و آینده فراهم می‌سازد (ویسی،

ژو^۱ و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های گردشگری روستایی چین از بخش‌های متعددی تأثیر می‌پذیرد و رویکردی چندمرکزی را برجسته می‌کند. مشارکت‌کنندگان اصلی شامل شورای دولتی، وزارت کشاورزی، وزارت فرهنگ و گردشگری و همچنین سایر نهادهای تدوین سیاست هستند که به تدریج به سطوح بالاتری از هماهنگی رسیده‌اند. علاوه بر این، کلمات کلیدی رایج در سیاست‌های گردشگری روستایی چین دستخوش تحول شده‌اند و در ابتدا بر توسعه زیرساخت‌های روستایی، خدمات روستایی، اوقات فراغت و فرهنگ روستایی تمرکز داشته‌اند.

سوتومو^۲ و همکاران (۲۰۲۵)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که علیرغم برخی محدودیت‌ها در اسناد سیاستی، ذینفعان اصلی در منطقه اسلمان می‌توانند به طور ارگانیک برای مراقبت از تمام مراحل زنجیره ارزش گردشگری هماهنگ و همکاری کنند، که نشان‌دهنده تعهد و آگاهی آن‌ها برای دستیابی به خودکفایی در توسعه سیاست‌های گردشگری در توسعه گردشگری روستایی مبتنی بر جامعه است. محیط سیاست‌گذاری برای سیاست‌های گردشگری در توسعه گردشگری روستایی مبتنی بر جامعه پویا است. بنابراین، همه ذینفعان باید رویکردی پیشگیرانه‌تر و تطبیقی‌تر نسبت به ارزیابی سیاست‌ها داشته باشند و حمایت بیشتری را برای موفقیت و پایداری بلندمدت ابتکارات سیاست‌های گردشگری در توسعه گردشگری روستایی مبتنی بر جامعه فراهم کنند.

پژوهش‌های پیشین به‌طور عمده بر سطوح فرامحلی متمرکز بوده‌اند و نقش نهادهای محلی را نادیده گرفته‌اند. همچنین، از نظر قلمرو مکانی، پژوهش‌های داخلی به مناطقی مانند هورامان یا مطالعات کلی پرداخته‌اند که بافت جغرافیایی، اقلیمی و فرهنگی آن‌ها با روستاهای ساحلی چابهار تفاوت اساسی دارد. افزون بر این، بیشتر پیشینه‌ها به موضوعاتی مانند زیرساخت، تاب‌آوری، یا ابزارهای دیجیتال پرداخته‌اند و به مکانیسم‌های سیاست‌گذاری محلی برای توسعه کسب‌وکارهای خرد

¹ Zhu

² Sutomo

صلح و رونق پایدار فراهم شود. گردشگری پیوندی ناگسستنی با سیاست دارد و تأثیرات متقابل اقتصادی و سیاسی آن، آن را به عاملی کلیدی در اقتصاد جهانی تبدیل کرده است. به بیان دیگر، گردشگری نه تنها بازتابی از سیاست است، بلکه بخشی جدایی‌ناپذیر از اقتصاد سیاسی جهان محسوب می‌شود. در واقع، این صنعت می‌تواند به‌عنوان ابزاری کارآمد، هم در خدمت تحقق اهداف اقتصادی و هم در راستای دستیابی به اهداف سیاسی عمل کند (پاهکیده و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۵۵).

با در نظر گرفتن پیچیدگی‌های صنعت گردشگری و ضرورت برنامه‌ریزی، مدیریت و سیاست‌گذاری منسجم برای توسعه این بخش، پژوهش‌های مرتبط با مدیریت، حکمرانی و ظرفیت‌سنجی سطوح کلان و خرد در سیاست‌گذاری مقاصد گردشگری، روندی روبه‌رشد دارد (Jamal and Camargo, 2018: 207). در صنعت گردشگری، سیاست‌گذاری به اقدامات و تصمیماتی اشاره دارد که دولت در راستای مدیریت امور مرتبط با این حوزه اتخاذ می‌کند. این سیاست‌ها بسته به ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر کشور، از تنوع و دامنه گسترده‌ای برخوردارند و میزان مداخله دولت در فرآیندهای گردشگری را تعیین می‌کنند. علاوه بر این، سیاست‌گذاری گردشگری شامل مجموعه‌ای از اصول، قوانین، دستورالعمل‌ها، راهنماها و اهدافی است که به توسعه و ارتقای این صنعت می‌پردازد. این چارچوب‌ها، مبنایی برای تصمیم‌گیری‌های فردی و جمعی فراهم می‌کنند تا هم توسعه بلندمدت گردشگری و هم فعالیت‌های روزمره در مقاصد گردشگری را هدایت نمایند (مدیر خاک نژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰۴). در نتیجه، سیاست‌گذاران رویکردی محتاطانه و حتی گاه همراه با تهدید نسبت به گردشگری بین‌المللی اتخاذ می‌کنند و عمدتاً در اسناد کلان خود برنامه‌ریزی جدی برای توسعه این صنعت ندارند. این موضوع بیانگر آن است که رونق گردشگری بین‌المللی در یک کشور، بیش از آنکه ناشی از جاذبه‌های گردشگری فراوان آن باشد، نشان‌دهنده نظام سیاسی گشوده، عدم انزوا، پیوند با شبکه‌های جهانی و تعامل سازنده با جامعه بین‌المللی بر اساس منافع اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن کشور است.

سیاست‌گذاری به فرآیند تضمین بهره‌وری مطلوب از منابع، ارتقای سطح رفاه اجتماعی، تخصیص مناسب امکانات علمی و توزیع عادلانه منابع بین بخش‌های مختلف اطلاق می‌شود. از سوی دیگر، سیاست‌گذاری عمومی به مجموعه اصول و چارچوب‌هایی تعبیر می‌شود که نهادهای مسئول در هر جامعه وضع می‌کنند و به‌مثابه نقشه راه، الگوی اجرایی و معیاری برای فعالیت‌ها و برنامه‌های جامعه عمل می‌نماید. این فرآیند دارای کارکردهای متنوعی است که از جمله می‌توان به نقش‌های هماهنگ‌سازی، نظارت و ارزشیابی، تأمین منابع، حفظ منافع عمومی و تبیین روح حاکم بر قوانین اشاره نمود (ذوقی کودهی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۱).

سیاست‌گذاری در گردشگری به‌عنوان ابزاری برای تحقق توسعه پایدار، حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی و افزایش فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی برای جوامع محلی بسیار ارزشمند است. با استفاده از سیاست‌های مناسب، می‌توان به جامعه‌ها و محیط‌زیست کمک کرد تا از فرصت‌های بیشتری که از این صنعت بزرگ بهره‌مند شوند، درحالی‌که اثرات منفی آن‌ها را کاهش دهند (Dredge & Jenkins, 2007).

سیاست‌گذاری فرایندی پویاست که هم بر محیط اطراف تأثیر می‌گذارد و هم از آن تأثیر می‌پذیرد. در حقیقت، سیاست‌ها برآمده از عوامل متعددی همچون محیط سیاسی، ارزش‌های اجتماعی، ایدئولوژی‌ها، ساختارهای قدرت، اصول نهادینه‌شده و مکانیسم‌های تصمیم‌گیری هستند که توسط نهادهای حکومتی برای تعیین چگونگی اجرا یا عدم اجرای برنامه‌ها و شیوه‌های عملیاتی اتخاذ می‌شوند. هنگامی که این تصمیمات در حوزه گردشگری صورت پذیرد، به آن «سیاست‌گذاری گردشگری» گفته می‌شود. درنهایت، سیاست‌گذاری را می‌توان نقشه راهی دانست که بستری مناسب برای انتخاب گزینه‌ها، هدایت فرایندها و تعیین تصمیمات حال و آینده فراهم می‌سازد (پاهکیده و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۷۷). هدف اصلی خط‌مشی‌گذاری در حوزه گردشگری، همسو کردن منافع اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و فکری میان جوامع، مقاصد گردشگری و کشورهاست تا از این طریق، کیفیت زندگی در سطح جهانی ارتقا یابد و بستری برای

خوشه‌های کسب‌وکار در مقاصد گردشگری روستایی بوده است. در این راستا، مجموعه‌ای از کسب‌وکارهای گردشگری در یک مقصد، شبکه‌ای منسجم را تشکیل می‌دهند که تعاملات میان‌بینی بین گروه‌ها و افراد بر اساس هنجارها و قوانین مشترک برای حل مسائل یا دستیابی به اهداف خاص صورت می‌گیرد (قادری و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۰). کسب‌وکارهای گردشگری با در نظر گرفتن محیط روستا و پیرامون آن فعالیت می‌کنند و انواع گردشگری در محیط‌های روستایی و اطراف آن‌ها شکل می‌گیرد که می‌تواند آثار مثبت یا منفی بر محیط‌زیست روستا (شامل انسان و طبیعت) داشته باشند. این فعالیت‌ها شامل هرگونه اقدام تفریحی ممکن در نواحی روستایی می‌شوند (کریم زاده و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۳۵). آگاهی جوامع از نقش گردشگری به‌عنوان منبع درآمدی ارزی مهم و قابل توجه برای اقتصاد کشورها، موجب شده است که این پدیده به مفهومی گسترده در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تبدیل شود و به‌عنوان یک صنعت شناخته گردد. بسیاری از کشورها، صنعت گردشگری را به‌عنوان محرک اصلی درآمدزایی، اشتغال آفرینی، رشد بخش خصوصی و توسعه زیرساخت‌ها می‌دانند و اگرچه شرایط در مناطق مختلف متفاوت است، اما گردشگری همواره به‌عنوان عاملی کلیدی در توسعه اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۰). صنعت گردشگری سه نوع اشتغال را در اقتصادهای ملی و محلی ایجاد می‌کند که عبارت‌اند از:

۱- اشتغال مستقیم شامل آن دسته از کارکنانی می‌شود که به‌طور مستقیم با صنعت در تماس هستند، مانند هتل‌ها، خدمات غذایی، شرکت‌های هواپیمایی، رستوران‌ها و سایر واحدهایی که به‌صورت مستقیم اشتغال‌زایی می‌کنند؛

۲- اشتغال غیرمستقیم شامل افرادی است که با شرکت‌های مرتبط با صنعت اصلی در تماس هستند، مانند شرکت‌های تأمین‌کننده مواد و ملزومات مورد نیاز رستوران‌ها یا شرکت‌های ساختمانی که در ساخت هتل‌ها فعالیت می‌کنند؛

۳- اشتغال القایی به اشتغالی اشاره دارد که در اثر افزایش درآمد ایجادشده در صنعت گردشگری به وجود

این اهداف در اسناد بالادستی و برنامه‌های راهبردی کشور تدوین، سیاست‌گذاری و اجرایی شده‌اند (ویسی، ۱۳۹۶: ۹۹).

سیاست‌گذاری گردشگری به‌عنوان یک چارچوب اخلاقی و مسئله محور، شامل اصول، رهنمودها، دستورالعمل‌ها و مجموعه‌ای از اقدامات است که اراده جامعه یا ملت را برای دستیابی به کارآمدی در زمینه‌های مختلف گردشگری نشان می‌دهد. این حوزه برنامه‌ریزی توسعه، تولید، ارائه خدمات، بازاریابی و تحقق اهداف پایدار را دربرمی‌گیرد و به رشد و پیشرفت آینده صنعت گردشگری کمک می‌کند (کارور و همکاران، ۱۴۰۱: ۹۰۵). برای تضمین پایداری صنعت گردشگری در آینده، طراحی و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های کارآمد در زمان حاضر از اهمیت حیاتی برخوردار است. تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان و سایر ذینفعان این حوزه موظفند با شناسایی روندهای نوظهور در صنعت گردشگری، اقدامات مؤثری را جهت توسعه پایدار و ارتقای کیفی خدمات این بخش به مرحله اجرا گذارند. این رویکرد نه تنها به رشد متوازن صنعت می‌انجامد، بلکه منافع ملموسی را برای گردشگران و جامعه میزبان به همراه خواهد داشت (ضرغام بروجنی و بذرافشان، ۱۳۹۵: ۵۲). گردشگری روستایی به‌عنوان موتوری برای احیای اقتصاد روستایی در نظر گرفته می‌شود، زیرا می‌تواند شکاف بین مناطق شهری و روستایی را کاهش داده و اشتغال روستایی را تقویت کند (بهادرانی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۱۵). گردشگری با جریانات اقتصادی ناشی از خود می‌تواند فرصت‌ها و امکاناتی را به‌ویژه در زمینه توسعه کسب‌وکارهای کوچک و کارآفرینی فراهم سازد و منجر به پویایی جامعه روستایی شود (روز بهانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵۵).

در چند دهه اخیر، فعالان حوزه گردشگری با ارائه ایده‌های نوین و خلاقانه در گردشگری شهری و روستایی، به ایجاد و گسترش کسب‌وکارهای جدید و اشتغال‌زایی پرداختند که نتیجه این تلاش‌های کارآفرینانه، توسعه مشارکت و سرمایه‌گذاری‌های بومی و غیربومی، جلب توجه نهادهای دولتی و محلی به کسب‌وکارهای گردشگری، و شکل‌گیری شبکه‌ها و

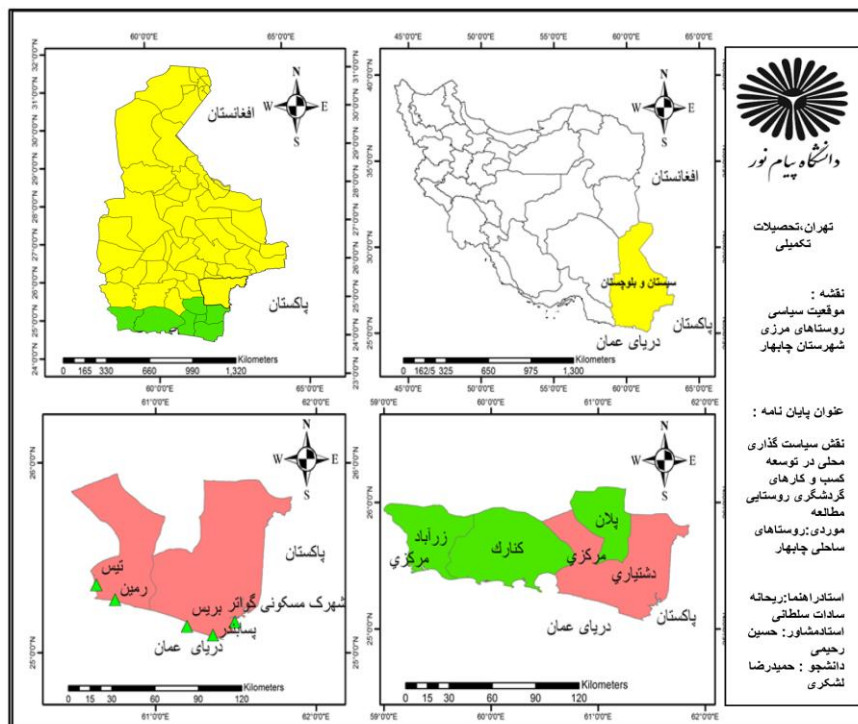
از این رو، اتخاذ رویکردی مشارکتی، مسئله‌محور و متناسب با ساختارهای محلی در سیاست‌گذاری، شرط اساسی بهره‌مندی جوامع روستایی از فرصت‌های گردشگری و کاهش پیامدهای منفی آن است.

داده‌ها و روش کار

شهرستان چابهار در جنوب شرق کشور، بر روی جلگه ساحلی دریای عمان در استان سیستان و بلوچستان واقع گردیده است. این شهرستان از سمت شمال به شهرستان‌های سرباز و نیکشهر، از جنوب به دریای عمان، از شرق به پاکستان و از غرب به شهرستان کنارک محدود است. شهر بندری چابهار، مرکز شهرستان با وسعتی حدود ۱۰/۹ کیلومتر مربع بین ۲۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۶۰ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی بر دهانه خلیجی به همین نام با ارتفاع ۷ متر از سطح دریا واقع گردیده و شرقی‌ترین شهر ساحل جنوبی کشور محسوب می‌شود (مرکزآمار ایران، ۱۳۹۵). بندر چابهار مقابل رأس کوه‌لعب عمان واقع است، و وجود این برجستگی مانع وزیدن بادهای تند به خلیج چابهار می‌شود، این خلیج از نظر کشتیرانی به دلیل پیشرفت کشتی‌ها تا نزدیکی ساحل بدون بیم از توفان‌های سخت و به گل‌نشستن اهمیت دارد.

می‌آید. به عبارت دیگر، درآمد افرادی که در این صنعت فعالیت می‌کنند، ناشی از هزینه کرد ساکنان محلی در بخش گردشگری است که این امر موجب افزایش درآمد و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در سایر بخش‌های اقتصادی نیز می‌شود. به‌طور کلی می‌توان گفت که گردشگری تنها صنعتی است که در صورت برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند در مناطق گوناگون و متنوع موجب اشتغال همه‌ی طبقه‌های اجتماعی، اعم از افراد دارای مهارت‌های مختلف و تخصص‌های گوناگون شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۴).

سیاست‌گذاری محلی نقشی محوری و چندبعدی در توسعه کسب‌وکارهای گردشگری روستایی ایفا می‌کند. سیاست‌گذاری به‌مثابه چارچوبی راهبردی و پویا، با تعیین اولویت‌ها، تخصیص عادلانه منابع، هماهنگ‌سازی نهادها و حفظ منافع عمومی، بستر مناسبی برای هدایت تصمیمات حال و آینده فراهم می‌آورد. در حوزه گردشگری روستایی، سیاست‌گذاری محلی نه تنها می‌تواند با همسوسازی منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زمینه‌ساز توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی و بومی شود، بلکه با کاهش شکاف شهری-روستایی، تقویت کارآفرینی، ایجاد اشتغال مستقیم، غیرمستقیم و القایی، و شکل‌گیری شبکه‌ها و خوشه‌های کسب‌وکار، به موتوری برای احیای اقتصاد روستا تبدیل گردد.

شکل ۱. نقشه موقعیت سیاسی منطقه مورد مطالعه

ساحلی است. از طرف دیگر، حجم نمونه برآورد متخصصان مسلط به موضوع نیز ۴۰ نفر است. در مرحله بعد به تناسب تعداد خانوارهای ساکن در هر روستا، تعداد خانوارهای نمونه آن روستاها تعیین و به‌طور انتخابی برای تکمیل پرسشنامه‌ها انتخاب شده‌اند. در جهت تهیه پرسشنامه‌های پژوهش نیز ابتدا بر اساس بررسی مبانی نظری و پیشینه تحقیق طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها برای بررسی سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار تعیین و نسبت به بومی‌سازی آن‌ها اقدام گردید (جدول ۱).

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که در آن از روش اسنادی برای بررسی سوابق و تبیین مسئله و از روش پیمایشی (با ابزار مصاحبه و پرسشنامه) برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز در سطح روستا استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل روستاهای ساحلی شهرستان چابهار است که در سرشماری سال ۱۳۹۵ دارای ۵ روستای دارای سکنه شامل ۳۴۴۶ خانوار و ۱۶۸۲۵ نفر جمعیت است، به منظور عمق بخشیدن به مطالب و عینی نمودن مسائل ۵ روستای ساحلی که منطقه به صورت تمام شماری انجام گرفته است. این پنج روستا در دو بخش شهرستان چابهار در کنار سواحل واقع شده‌اند و با توجه به موضوع تحقیق که گردشگری

جدول ۱. ابعاد و شاخص‌های موردتوجه در بررسی سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری

مؤلفه	شاخص‌ها
اقتصادی	راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکارهای دریا محور گردشگری؛ بازاریابی دیجیتال؛ اعطای مشوق‌ها و تسهیلات بانکی؛ ایجاد زنجیره‌های ارزش و تأمین؛ تدوین سیاست‌های برندسازی و بازاریابی؛ توسعه بازارهای محلی و نمایشگاه‌های فصلی.
اجتماعی	آموزش مهارت‌های کسب و کار گردشگری و کارآفرینی؛ آموزش کسب و کارهای دیجیتال؛ ایجاد تعاونی‌ها، شرکت‌های محلی و خانوادگی؛ ارتقاء فرهنگ گردشگرپذیری؛ طراحی سازوکارهای نظارت کیفی.
نهادی و مدیریتی	توانمندسازی مدیریت محلی؛ ایجاد ساختار نهادی کارآمد؛ استقرار شبکه هماهنگ نهادی؛ بهره‌وری و تقویت قابلیت‌های مکانی - فضایی؛ هماهنگ سازی سطوح سیاست‌گذاری (سطوح ملی، استانی و محلی)؛ تخصیص اعتبارات.
کالبدی- فضایی	ساماندهی کاربری‌های کسب و کار؛ تسهیل ساخت‌وساز قانونی اقامتگاه‌ها و کسب‌وکارهای گردشگری روستایی؛ مکان‌یابی نواحی دارای اولویت گردشگری؛ باززنده‌سازی فضاهای تاریخی و طبیعی.
زیست‌محیطی	گسترش کسب و کارهای گردشگری سازگار با محیط زیست؛ گسترش کسب و کارهای گردشگری پایدار؛ رعایت الزامات محیط‌زیستی.

جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های موردتوجه در بررسی سیاست‌گذاری محلی (سطح کلان) در توسعه کسب و کارهای گردشگری

مؤلفه	شاخص‌ها
ملی	تنش‌زدایی در روابط داخلی و خارجی؛ اصلاح تصویر ذهنی منفی برای تقویت انگیزهی سفر به منطقه و افزایش گردشگران؛ ارتقای سطح همکاری‌های گردشگری در سطح ملی؛ تنظیم چارچوب قوانین و مقررات حقوقی مشخص در ارتباط با گردشگران؛ اطلاع‌رسانی مناسب و تبلیغات شایسته با بهره‌گیری از رسانه‌های ملی؛ توسعه صنایع حمل و نقل هوایی، ریلی و جاده‌ای مناسب؛ ایجاد تسهیلات اقامتی مطابق با استانداردهای جهانی؛ ارائه تسهیلات مطابق با فرهنگ گردشگران؛ مشارکت فعال در سازمان گردشگری.
سازمانی	شکل‌گیری مدیریت واحد و سیستمی؛ شکل‌گیری تعامل و اعتماد نهادی بین ارگان‌های دولتی و خصوصی؛ بهره‌گیری از مشارکت مردم در انواع طرح‌ها و پروژه‌ها؛ هماهنگ کردن منابع و خدمات گونه‌های مختلف گردشگری؛ ایجاد وبسایت مرکزی گردشگری انعطاف‌پذیر به منظور دسترسی گردشگران به اطلاعات جاذبه‌های مختلف گردشگری، هتل‌ها، حمل‌ونقل و...؛ کاهش تصدی‌گری دولت در صنعت گردشگری؛ تدوین برنامه‌هایی در راستای واگذاری واحدهای دولتی به بخش‌های خصوصی؛ ایجاد مراکز علمی و پژوهشی در صنعت گردشگری.
فردی	آموزش نحوه صحیح برخورد افراد فعال در مراکز و اقامتگاه‌های گردشگری؛ بهره‌گیری از نیروهای متخصص و کارآمد در صنعت گردشگری؛ تدوین برنامه‌هایی در راستای تحقق فرهنگ گردشگری در عموم جامعه و آشنایی با جاذبه‌های گردشگری.

دهنده لیست معیارها به ترتیب اولویت (به طور نزولی) است.

گام دوم: ضریب اهمیت که مطابق با فرمول $Kj=Sj$ +1 محاسبه می‌شود.

گام سوم: محاسبه وزن اولیه با استفاده از فرمول $wj=(X(j-1))/kj$ و گام چهارم: محاسبه وزن نهایی که با استفاده از فرمول $wj/\sigma wj$ محاسبه می‌شود.

همچنین، در این پژوهش برای تعیین سطح سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاها از تکنیک EDAS¹ استفاده شده است. این تکنیک جدید ارزیابی مبتنی بر فاصله از راه‌حل میانگین (EDAS) در سال ۲۰۱۵ به وسیله کشاورز قربائی^۲ و همکاران معرفی شده است. این روش یکی از بهترین روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره برای انتخاب بهترین گزینه کمترین فاصله از راه‌حل میانگین است. که برای ارزیابی گزینه‌ها دو معیار ارزیابی فاصله مثبت و فاصله منفی از راه‌حل میانگین برای هر گزینه محاسبه می‌شود (Keshavarz Ghorabae et al., 2015: 439).

در تعیین سطح سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاها، بر اساس مدل EDAS مراحل مختلفی مورد توجه بوده است. در گام نخست، ماتریس تصمیم‌گیری تشکیل شده است و در گام دوم، برای هر معیار میانگین راه‌حل (AV_j) محاسبه می‌شود (رابطه ۱).

$$AV_j = \frac{\sum_{j=1}^n X_{ij}}{n} \quad (\text{رابطه ۱})$$

در گام سوم، ماتریس‌های فاصله مثبت از میانگین (PDA) و فاصله منفی از میانگین (NDA) را بر اساس نوع معیارها محاسبه می‌گردد؛ که PDA_{ij} و NDA_{ij} به ترتیب نشان‌دهنده فاصله مثبت و منفی گزینه i ام از راه‌حل میانگین بر حسب معیار j ام هستند (رابطه ۲ و ۳).

$$PDA_{ij} = \frac{\text{MAX}(0, (X_{ij} - AV_j))}{AV_j} \quad (\text{رابطه ۲})$$

داده‌های این پژوهش از نوع کمی و در مقیاس فاصله‌ای است. برای تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و داده‌ها به صورت عددی کدگذاری شدند. مقیاس اندازه‌گیری برای سؤالات پرسشنامه، لیکرت پنج درجه‌ای (از خیلی کم تا خیلی زیاد) بود که در نهایت با استفاده از وزن‌های تعیین شده برای هر یک از شاخص‌ها و مدل مورد استفاده، داده‌های فاصله‌ای حال گردیده است. در بررسی روایی پرسشنامه از نظرات اساتید دانشگاه و کارشناسان (جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، توسعه روستایی، گردشگری، میراث فرهنگی و...) ذی‌ربط استفاده شده است. همچنین پایایی ابزار پژوهش، از طریق ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است که این ضریب در متغیر سیاست‌گذاری محلی (۰/۸۹۸) بوده است و بدین ترتیب پایایی ابزار پژوهش مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین برای تعیین وزن شاخص‌های پژوهش از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است که در آن، مقایسه دوجه‌دوی درجه اهمیت متغیرها امکان‌پذیر است.

روش سوارا (SWARA) یا تحلیل نسبت ارزیابی وزن‌دهی تدریجی یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه است که هدف آن محاسبه وزن معیارها و زیرمعیارها است. روش SWARA توسط کرسولین، زادادسکاس و تورکسیس در سال ۲۰۱۰ معرفی شد. در این روش معیارها بر اساس ارزش رتبه‌بندی می‌شوند. در این روش به مهم‌ترین معیار رتبه یک و به کم اهمیت ترین معیار رتبه آخر داده می‌شود. در این روش کارشناسان (پاسخ دندگان) نقش مهمی در تعیین وزن معیارها دارند. مشخصه اصلی این روش، امکان برآورد کارشناسان و صاحب‌نظران در رابطه با نسبت اهمیت معیارها در فرآیند تعیین وزن آن‌ها است. این روش جهت گردآوری و هماهنگی اطلاعات به دست آمده از کارشناسان و صاحب‌نظران مفید است. کاربردهای این تکنیک ساده است و کارشناسان در زمینه‌های مختلف می‌توانند به سادگی با مقصود اصلی این روش ارتباط برقرار کنند. فرایند محاسبه وزن عامل‌های مؤثر بر طبق فرمول‌های روش SWARA: گام اول: مشخص کردن اهمیت نسبی (S_j): ستون اول در جدول یاد شده نشان

¹ Evaluation Based on Distance from Average Solution

² Keshavarz Ghorabae

ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان نشان می‌دهد که ۹۳/۳ درصد از پاسخگویان را مردان و ۶/۷ درصد از آن‌ها را زنان تشکیل می‌دهند. از لحاظ ترکیب سنی، گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال با ۳۵/۶ درصد بیشترین فراوانی و گروه سنی کمتر از ۲۵ سال با ۲/۲ درصد کمترین فراوانی، از نظر تحصیلات، بیشترین فراوانی در گروه راهنمایی یاسیکل با ۳۹/۶ درصد و کمترین فراوانی در گروه فوق دیپلم با ۴/۴ درصد، از نظر اشتغال، بیشترین فراوانی در بخش صید و صیادی با ۳۸/۲ درصد و کمترین فراوانی در بخش کارمند با ۴/۹ درصد و از نظر درآمدی، بیشترین فراوانی در گروه درآمدی کمتر از سه تا شش میلیون تومان با ۳۴/۷ درصد و کمترین فراوانی در گروه درآمدی بیش از ۱۲ میلیون با ۱/۸ درصد را تشکیل می‌دهند.

بررسی وضعیت شاخص‌های اقتصادی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکارهای دریامحور گردشگری؛ ایجاد زنجیره‌های ارزش و تأمین به ترتیب با میانگین‌های ۲/۳۶ و ۲/۱۱ دارای بالاترین رتبه و شاخص‌های توسعه بازارهای محلی و نمایشگاه‌های فصلی؛ تدوین سیاست‌های ویژندسازی و بازاریابی به ترتیب با میانگین‌های ۱/۴۷ و ۱/۵۱ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند. وجود زمینه نسبی برای راه‌اندازی مشاغل دریامحور نشان‌دهنده ظرفیت بالفعل منطقه است، اما فقدان سیاست‌های برندسازی و بازاریابی بیانگر شکاف میان تولید و توزیع/فروش است. این وضعیت با اقتصاد معیشتی و غیررسمی مناطق ساحلی همخوانی دارد، اما برای توسعه پایدار گردشگری بحرانی محسوب می‌شود. عدم وجود نمایشگاه‌های فصلی و بازارهای محلی، چرخه درآمدزایی محلی را مختل کرده و ارزش افزوده را از جامعه محلی خارج می‌کند.

$$NDA_{ij} = \frac{\text{MAX}(0, (AV_j - X_{ij}))}{AV_j} \quad (\text{رابطه ۳})$$

در گام چهارم نیز مجموع وزنی PDA و NDA را برای همه معیارها تعیین می‌شود (رابطه ۴ و ۵).

$$SP_i = \sum_{j=1}^m w_j \times PDA_{ij} \quad (\text{رابطه ۴})$$

$$SN_i = \sum_{j=1}^m w_j \times NDA_{ij} \quad (\text{رابطه ۵})$$

گام پنجم، در این گام مقادیر SP و SN را برای همه معیارها، نرمال‌سازی می‌شوند (رابطه ۶ و ۷).

$$NSP_i = \frac{SP_i}{\text{MAX}_i (SP_i)} \quad (\text{رابطه ۶})$$

$$NSN_i = 1 - \frac{SN_i}{\text{MAX}_i (SN_i)} \quad (\text{رابطه ۷})$$

همچنین در نهایت باید امتیاز ارزیابی هر یک از گزینه‌ها محاسبه گردد. امتیاز ارزیابی گزینه‌ها با AS_i نشان داده شده می‌شود که با رابطه ۸ قابل محاسبه است. در چنین حالتی، مقدار AS_i بین ۰ و ۱ است و هرچه امتیاز ارزیابی نهایی به ۱ نزدیک‌تر باشد، گزینه بهتری خواهد بود (Keshavarz Ghorabae et al., 2015: 440).

$$AS_i = \frac{1}{2} (NSP_i + NSN_i), \quad 0 \leq AS_i \leq 1 \quad (\text{رابطه ۸})$$

نهایتاً برای تحلیل‌های فضایی و نمایش سطح سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب‌وکارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه از نرم-افزار ArcGIS10.7 و برای تحلیل‌های آماری نیز از IBM SPSS Statistics²⁶ استفاده شده است.

شرح و تفسیر نتایج

جدول ۳. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری اقتصادی (سطح خرد) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های اقتصادی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۰/۸۵۱	۲/۳۶	۰	۰	۶۰/۹	۱۴/۷	۲۴/۴	راه‌اندازی و گسترش کسب و کارهای دریا محور گردشگری
۰/۵۱۱	۱/۹۲	۰	۰	۹/۳	۷۳/۳	۱۷/۳	بازاریابی دیجیتال
۰/۵۶۵	۱/۹۶	۰	۰	۱۳/۸	۶۸	۱۸/۲	اعطای مشوق‌ها و تسهیلات بانکی
۰/۹۲۴	۲/۱۱	۰	۵/۸	۳۱/۱	۳۱/۱	۳۲	ایجاد زنجیره‌های ارزش و تأمین
۰/۶۸۹	۱/۵۱	۰	۰	۱۱/۱	۲۸/۹	۶۰	تدوین سیاست‌های برندسازی و بازاریابی
۰/۶۲۰	۱/۴۷	۰	۰	۶/۷	۳۳/۳	۶۰	توسعه بازارهای محلی و نمایشگاه‌های فصلی

پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند. سرمایه اجتماعی و تمایل به کار جمعی در منطقه بالاست. این یک نقطه قوت راهبردی برای سیاست‌گذاری محلی است. در مقابل، فاجعه‌بار بودن وضعیت آموزش دیجیتال نشان می‌دهد که منطقه از انقلاب گردشگری هوشمند عقب مانده است.

همچنین، بررسی وضعیت شاخص‌های اجتماعی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص ایجاد تعاونی‌ها، شرکت‌های محلی و خانوادگی با میانگین ۲/۷۷ دارای بالاترین رتبه و شاخص آموزش کسب و کارهای دیجیتال با میانگین ۱/۲۳

جدول ۴. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری اجتماعی (سطح خرد) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های اجتماعی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۰/۸۴۵	۲/۲۰	۰	۴/۴	۳۴/۲	۳۸/۲	۲۳/۱	آموزش مهارت‌های کسب و کار گردشگری و کارآفرینی
۰/۴۴۳	۱/۲۳	۰	۰	۰/۹	۲۱/۳	۷۷/۸	آموزش کسب و کارهای دیجیتال
۰/۸۲۸	۲/۷۷	۲/۲	۱۱/۱	۵۶	۲۳/۱	۷/۶	ایجاد تعاونی‌ها، شرکت‌های محلی و خانوادگی
۰/۷۹۱	۱/۹۳	۰	۰	۲۸	۳۷/۳	۳۴/۷	ارتقاء فرهنگ گردشگری پذیرایی
۰/۸۸۶	۱/۸۷	۰	۲/۷	۲۵/۳	۲۸	۴۴	طراحی سازوکارهای نظارت کیفی

نهادی به ترتیب با میانگین‌های ۱/۲۲ و ۱/۴۷ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند. تخصیص اعتبارات نسبتاً مناسب نشان از توجه مالی به منطقه دارد، اما ناهماهنگی شدید بین نهادها نارسایی ساختاری جدی‌ای است. این پدیده در ادبیات حکمرانی چندسطحی به عنوان عامل اصلی شکست پروژه‌های توسعه محلی شناخته می‌شود. عملاً اعتبارات تخصیص یافته بدون هماهنگی بین دستگاهی به هدر می‌رود یا اثر هم افزایی ندارد.

از طرف دیگر، بررسی وضعیت شاخص‌های نهادی و مدیریتی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های تخصیص اعتبارات؛ بهره‌وری و تقویت قابلیت‌های مکانی - فضایی به ترتیب با میانگین‌های ۲/۷۶ و ۲/۲۱ دارای بالاترین رتبه و شاخص‌های هماهنگ‌سازی سطوح سیاست‌گذاری (سطوح ملی، استانی و محلی)؛ استقرار شبکه هماهنگ

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری نهادی و مدیریتی (سطح خرد) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های نهادی و مدیریتی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۹۲۱	۲/۱۰	۰	۵/۸	۳۰/۲	۳۲	۳۲	توانمندسازی مدیریت محلی
۰/۶۸۹	۱/۵۲	۰	۰	۱۱/۱	۲۹/۳	۵۹/۶	ایجاد ساختار نهادی کارآمد
۰/۶۲۰	۱/۴۷	۰	۰	۶/۷	۳۳/۳	۶۰	استقرار شبکه هماهنگ نهادی
۰/۸۴۳	۲/۲۱	۰	۴/۴	۳۴/۷	۳۸/۲	۲۲/۷	بهره‌وری و تقویت قابلیت‌های مکانی - فضایی
۰/۴۳۸	۱/۲۲	۰	۰	۰/۹	۲۰/۴	۷۸/۷	هماهنگ‌سازی سطوح سیاست‌گذاری (سطوح ملی، استانی و محلی)
۰/۸۳۴	۲/۷۶	۲/۲	۱۰/۱	۵۷	۲۲/۷	۸	تخصیص اعتبارات

اند.شناسایی اولویت‌های مکانی تا حدی انجام شده، اما باززنده‌سازی فضاهای تاریخی و طبیعی عملاً وجود ندارد. این یعنی منطقه دارای پتانسیل‌های تاریخی (مانند تیس با قدمت پیش از اسلام) و طبیعی (خلیج گواتر، جنگل‌های حرا) است، اما سیاستی برای احیای آن‌ها به کار گرفته نشده است.

همچنین، بررسی وضعیت شاخص‌های کالبدی-فضایی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص مکان یابی نواحی دارای اولویت گردشگری با میانگین‌های ۲/۳۷ دارای بالاترین رتبه و شاخص باززنده‌سازی فضاهای تاریخی و طبیعی با میانگین ۱/۶۶ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده-

جدول ۶. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری کالبدی-فضایی (سطح خرد) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های کالبدی-فضایی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۸۹۲	۱/۸۵	۰	۲/۷	۲۵/۳	۲۶/۷	۴۵/۳	ساماندهی کاربری‌های کسب و کار
۰/۸۹۱	۱/۶۹	۰	۵/۸	۱۱/۶	۲۸/۹	۵۳/۸	تسهیل ساخت‌وساز قانونی اقامتگاه‌ها و کسب‌وکارهای گردشگری روستایی
۰/۸۳۶	۲/۳۷	۰	۵/۸	۴۲/۷	۳۴/۲	۱۷/۳	مکان یابی نواحی دارای اولویت گردشگری
۰/۴۶۴	۱/۶۶	۰	۰	۰	۶۸/۹	۳۱/۱	باززنده‌سازی فضاهای تاریخی و طبیعی

پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند. نتایج زنگ خطر جدی برای اکوسیستم شکننده ساحلی-دریایی چابهار است، که تقریباً هیچ سیاست زیست‌محیطی مؤثری در کار نیست. این وضعیت با توسعه نامتوازن و الگوی رشد بدون ملاحظات اکولوژیک همراه است که در بلندمدت خود پایه‌های گردشگری منطقه را تخریب خواهد کرد.

از طرف دیگر، بررسی وضعیت شاخص‌های زیست‌محیطی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح خرد) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص گسترش کسب و کارهای گردشگری پایدار با میانگین ۱/۳۲ دارای بالاترین رتبه و شاخص گسترش کسب و کارهای گردشگری سازگار با محیط زیست با میانگین ۱/۱۵

جدول ۷. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری زیست‌محیطی (سطح خرد) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های زیست‌محیطی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۰/۳۵۹	۱/۱۵	۰	۰	۰	۱۵/۱	۸۴/۹	گسترش کسب و کارهای گردشگری سازگار با محیط زیست
۰/۵۷۷	۱/۳۲	۰	۰	۵/۸	۲۰	۷۴/۲	گسترش کسب و کارهای گردشگری پایدار
۰/۴۲۸	۱/۲۴	۰	۰	۰	۲۴	۷۶	رعایت الزامات محیط‌زیستی

هوایی، ریلی و جاده ای مناسب به ترتیب با میانگین‌های ۱/۲۳ و ۱/۴۷ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند. نکته مثبت، مشارکت نسبی در سازمان گردشگری و تلاش برای استانداردسازی اقامتگاه‌هاست، اما ضعف فاجعه‌بار زیرساخت‌های حمل‌ونقل و عدم تطابق خدمات با فرهنگ گردشگران دو مانع اصلی جذب گردشگر خارجی و حتی داخلی از استان‌های دور هستند.

همچنین، بررسی وضعیت شاخص‌های ملی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح کلان) در توسعه کسب‌وکارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های مشارکت فعال در سازمان گردشگری؛ ایجاد تسهیلات اقامتی مطابق با استانداردهای جهانی به ترتیب با میانگین‌های ۲/۷۳ و ۲/۲۰ دارای بالاترین رتبه و شاخص‌های ارائه تسهیلات مطابق با فرهنگ گردشگران؛ توسعه صنایع حمل‌ونقل

جدول ۸. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری ملی (سطح کلان) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های ملی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۰/۷۹۳	۱/۹۳	۰	۰	۲۸	۳۶/۹	۳۵/۱	تنش زدایی در روابط داخلی و خارجی
۰/۸۹۰	۱/۸۶	۰	۲/۷	۲۵/۳	۲۷/۱	۴۴/۹	اصلاح تصویر ذهنی منفی برای تقویت انگیزهی سفر به منطقه و افزایش گردشگران
۰/۸۹۵	۱/۸۵	۰	۲/۷	۲۵/۸	۲۶/۲	۴۵/۳	ارتقای سطح همکاری‌های گردشگری در سطح ملی
۰/۹۱۷	۲/۰۹	۰	۵/۳	۳۰/۷	۳۱/۶	۳۲/۴	تنظیم چارچوب قوانین و مقررات حقوقی مشخص در ارتباط با گردشگران
۰/۶۸۹	۱/۵۱	۰	۰	۱۱/۱	۲۸/۹	۶۰	اطلاع‌رسانی مناسب و تبلیغات شایسته با بهره‌گیری از رسانه‌های ملی
۰/۶۲۰	۱/۴۷	۰	۰	۶/۷	۳۳/۳	۶۰	توسعه ی صنایع حمل‌ونقل هوایی، ریلی و جاده ای مناسب
۰/۸۴۵	۲/۲۰	۰	۴/۴	۳۴/۲	۳۸/۲	۲۳/۱	ایجاد تسهیلات اقامتی مطابق با استانداردهای جهانی
۰/۴۴۰	۱/۲۳	۰	۰	۰/۹	۲۰/۹	۷۸/۲	ارائه ی تسهیلات مطابق با فرهنگ گردشگران
۰/۸۳۴	۲/۷۳	۲/۲	۹/۱	۵۴	۲۴/۷	۱۰	مشارکت فعال در سازمان گردشگری

مختلف گردشگری به ترتیب با میانگین‌های ۲/۲۰ و ۲/۰۹ دارای بالاترین رتبه و شاخص‌های ایجاد مراکز علمی و پژوهشی در صنعت گردشگری؛ کاهش تصدی‌گری دولت در صنعت گردشگری به ترتیب با میانگین‌های ۱/۲۴ و ۱/۴۶ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند.

از طرف دیگر، بررسی وضعیت شاخص‌های سازمانی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح کلان) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های تدوین برنامه‌هایی در راستای واگذاری واحدهای دولتی به بخش‌های خصوصی؛ هماهنگ کردن منابع و خدمات گونه‌های

جدول ۹. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری سازمانی (سطح کلان) در روستاهای مورد مطالعه از نظر کارشناسان

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های سازمانی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۷۹۴	۱/۹۴	۰	۰	۲۸/۴	۳۶/۹	۳۴/۷	شکل‌گیری مدیریت واحد و سیستمی
۰/۸۹۱	۱/۸۷	۰	۲/۷	۲۵/۸	۲۷/۱	۴۴/۴	شکل‌گیری تعامل و اعتماد نهادی بین ارگان‌های دولتی و خصوصی
۰/۸۹۲	۱/۸۵	۰	۲/۷	۲۵/۳	۲۶/۷	۴۵/۳	بهره‌گیری از مشارکت مردم در انواع طرح‌ها و پروژه‌ها
۰/۹۰۹	۲/۰۹	۰	۵/۳	۳۰/۲	۳۲/۹	۳۱/۶	هماهنگ کردن منابع و خدمات گونه‌های مختلف گردشگری
۰/۶۸۲	۱/۵۲	۰	۰	۱۰/۷	۳۰/۲	۵۹/۱	ایجاد وسایط مرکزی گردشگری انعطاف‌پذیر به منظور دسترسی گردشگران به اطلاعات جاذبه‌های مختلف گردشگری، هتل‌ها، حمل‌ونقل و...
۰/۶۱۲	۱/۴۶	۰	۰	۶/۲	۳۳/۸	۶۰	کاهش تصدی‌گری دولت در صنعت گردشگری
۰/۸۴۰	۲/۲۰	۰	۴/۴	۳۳/۸	۳۹/۱	۲۲/۷	تدوین برنامه‌هایی در راستای واگذاری واحدهای دولتی به بخش‌های خصوصی
۰/۴۴۸	۱/۲۴	۰	۰	۰/۹	۲۲/۲	۷۶/۹	ایجاد مراکز علمی و پژوهشی در صنعت گردشگری

۲۲/۷۶ دارای بالاترین رتبه و شاخص تدوین برنامه‌هایی در راستای تحقق فرهنگ گردشگری در عموم جامعه و آشنایی با جاذبه‌های گردشگری با میانگین ۱/۸۷ پایین‌ترین رتبه را کسب نموده‌اند.

همچنین، بررسی وضعیت شاخص‌های فردی، سطح سیاست‌گذاری محلی (سطح کلان) در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص آموزش نحوه صحیح برخورد افراد فعال در مراکز و اقامتگاه‌های گردشگری با میانگین

جدول ۱۰. وضعیت شاخص‌های سیاست‌گذاری فردی (سطح کلان) در روستاهای مورد مطالعه

انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌های فردی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۸۳۷	۲/۷۶	۲/۲	۱۱/۱	۵۵/۱	۲۳/۶	۸	آموزش نحوه صحیح برخورد افراد فعال در مراکز و اقامتگاه‌های گردشگری
۰/۷۸۸	۱/۹۴	۰	۰	۲۸	۳۷/۸	۳۴/۲	بهره‌گیری از نیروهای متخصص و کارآمد در صنعت گردشگری
۰/۸۸۵	۱/۸۷	۰	۲/۷	۲۵/۳	۲۸/۴	۴۳/۶	تدوین برنامه‌هایی در راستای تحقق فرهنگ گردشگری در عموم جامعه و آشنایی با جاذبه‌های گردشگری

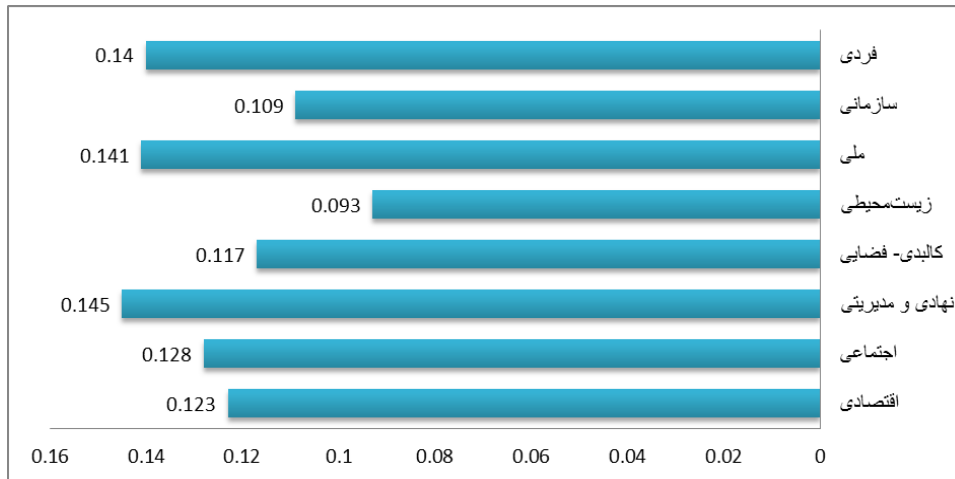
و مدیریتی با وزن ۰/۱۴۵ و شاخص ملی با وزن ۰/۱۴۱ در رتبه بالاترین رتبه و شاخص زیست‌محیطی با وزن ۰/۰۹۳ در رتبه آخر قرار گرفت.

ارزیابی و بررسی سطح سیاست‌گذاری سطح خرد و کلان در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار از نظر کارشناسان با استفاده از مدل سوارا (SWARA) نشان می‌دهد که شاخص نهادی

جدول ۱۱. وزن نهایی شاخص‌های سیاست‌گذاری سطح خرد و کلان در روستاهای مورد مطالعه از نظر کارشناسان

شاخص	اهمیت نسبی	وزن اولیه	وزن نهایی
خرد	اقتصادی	۱/۹۱	۰/۱۲۳
	اجتماعی	۲/۰۳	۰/۱۲۸
	نهادی و مدیریتی	۲/۴۳	۰/۱۴۵
	کالبدی - فضایی	۱/۷۷	۰/۱۱۷

شاخص	اهمیت نسبی	وزن اولیه	وزن نهایی
زیست‌محیطی	۱/۱۹	۲/۱۹۵	۰/۰۹۳
ملی	۲/۳۴	۳/۳۴۸	۰/۱۴۱
سازمانی	۱/۵۸	۲/۵۸۸	۰/۱۰۹
فردی	۲/۳۱	۳/۳۱۵	۰/۱۴۰

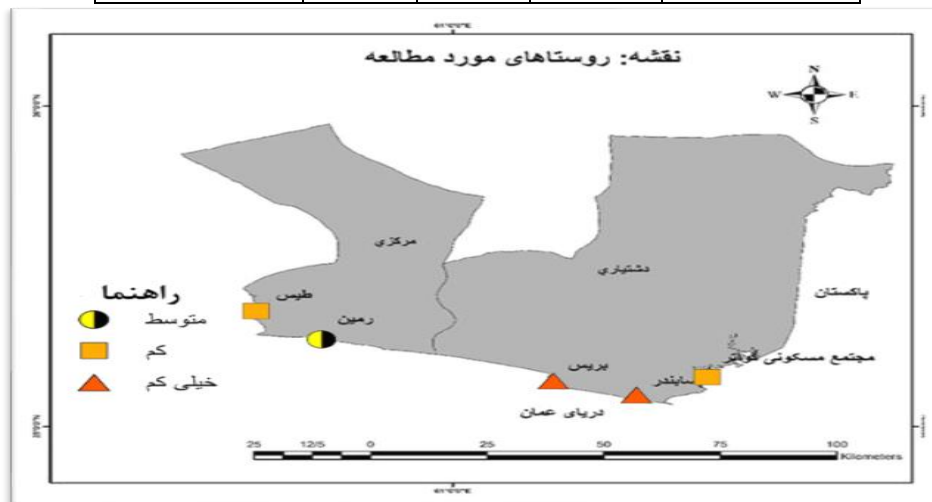
شکل ۲. وزن نهایی شاخص‌های سیاست‌گذاری سطح خرد و کلان در روستاهای مورد مطالعه از نظر کارشناسان

محلی و روستاهای پسابندر و بريس به ترتيب با ASi های ۰/۵۰۰ و ۰/۵۱۷ دارای پایین‌ترین سطح سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاهای مورد مطالعه هستند.

نتایج مدل ایداس (EDAS) در بررسی سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری، روستاهای رمین و تیس به ترتیب با ASi های ۰/۸۳۷ و ۰/۷۴۹ بالاترین سطح سیاست‌گذاری

جدول ۱۲. مقادیر نهایی مدل EDAS در روستاهای مورد مطالعه

روستا	Nspi	NSni	ASi	رتبه
تیس	۰/۹۴۵	۰/۵۵۳	۰/۷۴۹	۲
رمین	۰/۹۰۲	۰/۷۷۳	۰/۸۳۷	۱
بریس	۰/۸۸۴	۰/۱۴۹	۰/۵۱۷	۴
پسابندر	۱	۰	۰/۵۰۰	۵
گوآتر	۰/۸۱۷	۰/۶۵۳	۰/۷۳۵	۳

شکل ۳. سطح سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاهای مورد مطالعه

میزان سطح سیاست‌گذاری محلی با تقویت توان‌های مکانی - فضایی در روستاهای مورد مطالعه بالاتر باشد، پیشبرد کسب و کارهای گردشگری روستایی افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، سیاست‌گذاری محلی با تقویت توان‌های مکانی - فضایی در پیشبرد کسب و کارهای گردشگری روستایی در روستاهای مورد مطالعه نقش مؤثری ایفا می‌کند.

همچنین، نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین سیاست‌گذاری محلی با تقویت توان‌های مکانی - فضایی در پیشبرد کسب و کارهای گردشگری روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد. سطح معناداری (۰/۰۰۰) و ضریب همبستگی پیرسون (۰/۵۲۷) این رابطه مثبت است، که نشان‌دهنده همبستگی مثبت بین سیاست‌گذاری محلی (توان‌های مکانی - فضایی) و کسب و کارهای گردشگری روستایی است؛ یعنی هرچه

جدول ۱۳. نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین دو متغیر سیاست‌گذاری محلی و کسب و کارهای گردشگری روستایی ($p < ۰/۰۰۰$)**

کسب و کارهای گردشگری روستایی		متغیرهای سیاست‌گذاری محلی
P	R	
۰/۰۰۰۰	۰/۴۲۵**	اقتصادی
۰/۰۰۰۰	۰/۵۳۴**	اجتماعی
۰/۰۰۰۰	۰/۴۵۰**	تاریخی - فرهنگی
۰/۰۰۰۰	۰/۵۱۲**	مدیریتی - نهادی
۰/۰۰۰۰	۰/۵۲۷**	مکانی - فضایی
۰/۰۰۰۰	۰/۲۶۰**	زیست محیطی

درصد از تغییرات متغیرهای وابسته به وسیله متغیر مستقل قابل پیش‌بینی است. لازم به ذکر است که آماره دوربین واتسون به دست آمده، عدد ۱/۴۷۳ می‌باشد که نشان‌دهنده عدم وجود خودهمبستگی شدید در خطاهاست. با توجه به نتایج آزمون با عنایت به اینکه سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین رابطه معنی‌داری با سطح اطمینان ۹۹ درصد بین متغیر مستقل موجود در مدل رگرسیون و متغیرهای وابسته وجود دارد.

به منظور بررسی شدت گسترش گردشگری ساحلی از طریق سیاست‌گذاری‌های بهینه محلی می‌تواند باعث اثربخشی کسب و کارهای گردشگری روستایی در روستاهای مورد مطالعه از آزمون رگرسیون خطی استفاده شده است. نتایج تحلیل رگرسیون خطی در پیش‌بینی گسترش گردشگری ساحلی از طریق سیاست‌گذاری‌های بهینه محلی می‌تواند باعث اثر بخشی کسب و کارهای گردشگری روستایی مؤید آن است که همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۴۲۵ است و مقدار ضریب تعیین (R²)، برابر با ۰/۱۸۱ است که بر این اساس، ۱۸

جدول ۱۴. خلاصه مدل رگرسیون

مدل	R	R ²	ضریب تعیین تعدیل شده	انحراف خطای باقی مانده	Sig.
رگرسیون	۰/۴۲۵	۰/۱۸۱	۰/۱۷۷	۰/۲۲۷	۰/۰۰۰

جدول ۱۵. آزمون معنادار بودن رگرسیون در پیش‌بینی گسترش گردشگری ساحلی از طریق سیاست‌گذاری‌های بهینه محلی

منبع تغییرپذیری	مجموع مربعات	درجات آزادی	میانگین مربعات	F	معناداری (Sig.)	آماره دوربین-واتسون
رگرسیون	۲/۵۵۱	۱	۲/۵۵۱	۴۹/۱۹۶	۰/۰۰۰	۱/۴۷۳
خطا	۱۱/۵۶۴	۲۲۳	۰/۰۵۲			
مجموع	۱۴/۱۱۵	۲۲۴				

جدول ۱۶. نتایج مدل رگرسیون در بررسی شدت گسترش گردشگری ساحلی از طریق سیاست‌گذاری‌های بهینه محلی در روستاهای مورد مطالعه

معناداری (Sig.)	آماره T	ضریب رگرسیونی	ضریب رگرسیونی		متغیر مستقل
		استاندارد شده	خطای استاندارد	مقدار بتا	
۰/۰۰۰	۲۷/۳۰۴		۰/۰۵۴	۱/۴۸۴	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۷/۰۱۴	۰/۴۲۵	۰/۰۲۶	۰/۱۷۹	گسترش گردشگری ساحلی

اولویت را در نظر پاسخگویان داشته که این خود می‌تواند زنگ خطری برای به خطر افتادن سرمایه‌های طبیعی و زمینه‌ساز توسعه ناپایدار گردشگری در آینده باشد. از سوی دیگر، وجود رابطه مثبت و معنادار بین سیاست‌گذاری محلی و تقویت توان‌های مکانی-فضایی (با ضریب همبستگی ۰/۵۲۷) نشان می‌دهد که بهبود سیاست‌گذاری محلی می‌تواند به توسعه کسب و کارهای گردشگری روستایی منجر شود. همچنین، نتایج رگرسیون خطی حاکی از آن است که ۱۸ درصد از تغییرات در اثر بخشی کسب و کارهای گردشگری روستایی تحت تأثیر سیاست‌گذاری بهینه محلی قرار دارد. این یافته بر اهمیت توجه به سیاست‌گذاری محلی به عنوان عامل کلیدی در توسعه گردشگری ساحلی تأکید می‌کند. در مجموع، می‌توان گفت که عدم وجود سیاست‌گذاری یکپارچه، نبود نهادهای کارآمد محلی، ضعف در آموزش و توانمندسازی جامعه محلی، و کم‌توجهی به زیرساخت‌های ضروری از جمله عوامل اصلی بازدارنده در توسعه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای ساحلی چابهار هستند. بنابراین، برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در این منطقه، ضروری است سیاست‌هایی جامع و همه‌جانبه در سطوح محلی، استانی و ملی طراحی و اجرا شود که بر مشارکت فعال جامعه محلی، تقویت نهادهای محلی، توسعه زیرساخت‌ها، و حفظ محیط زیست تمرکز داشته باشند. نتایج مدل EDAS نیز نشان می‌دهد که روستاهای رمین و تیس در مقایسه با روستاهای پسابندر و بريس از سطح سیاست‌گذاری محلی بهتری برخوردار بوده‌اند، اما حتی در این روستاها نیز شرایط بهینه نیست. همچنین داده‌های EDAS به وضوح نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری محلی کارآمد می‌تواند بر محدودیت‌های مکانی (دوری از شهر) غلبه کند، همانطور که رمین و گواتر اثبات می‌کنند. در مقابل، نزدیکی به شهر بدون سیاست‌گذاری جامع و متوازن و یا تک‌بعدی بودن سیاست‌ها نمی‌تواند توسعه

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر در راستای بررسی نقش سیاست‌گذاری محلی در توسعه کسب و کارهای گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار، می‌توان نتیجه گرفت که سیاست‌گذاری محلی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، تاریخی-فرهنگی، مدیریتی-نهادی، مکانی-فضایی و زیست‌محیطی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. بر اساس ارزیابی‌های انجام‌شده از دیدگاه ساکنین محلی و کارشناسان، تمامی شاخص‌های مورد بررسی در سطح محلی و کلان، به‌طور معناداری پایین‌تر از حد استاندارد (میانگین نظری ۳) قرار دارند. این امر نشان‌دهنده ضعف نظام‌مند در برنامه‌ریزی و اجرای سیاست‌های توسعه گردشگری در سطح محلی است. نتایج این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که وضعیت سیاست‌گذاری در هر دو سطح خرد (شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی، نهادی-مدیریتی، کالبدی-فضایی و زیست‌محیطی) و کلان (شامل ابعاد ملی، سازمانی و فردی) در منطقه مورد مطالعه از دیدگاه کارشناسان در سطح نامطلوب و غیرقابل قبولی قرار دارد. این امر با توجه به پایین‌تر بودن میانگین تمامی شاخص‌ها از حد استاندارد مبنا (عدد ۳) و معنادار بودن این اختلاف ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$) به اثبات رسیده است. در بین شاخص‌های سطح خرد، شاخص‌های نهادی-مدیریتی (با وزن نهایی ۰/۱۴۵ در مدل سوارا) و در سطح کلان، شاخص ملی (با وزن ۰/۱۴۱) بالاترین اولویت را از نظر اهمیت دارا هستند. این یافته حاکی از آن است که حلقه مفقوده توسعه گردشگری در روستاهای ساحلی چابهار، بیش از هر چیزی، ضعف در هماهنگی بین‌سازمانی، نبود شبکه نهادی منسجم در سطح محلی، استانی و ملی، و کمبود اعتبارات تخصیص یافته است. در مقابل، شاخص زیست‌محیطی با کمترین وزن (۰/۰۹۳) پایین‌ترین

سیاست‌گذاری در توسعه کسب‌وکارهای گردشگری روستاهای ساحلی چابهار مطلوب ارزیابی نمی‌شود، اما سیاست‌گذاری محلی به عنوان اهرمی قدرتمند و اثرگذار شناخته شده است. بنابراین، برای شکوفایی این ظرفیت، نیازمند:

- تقویت هماهنگی و انسجام نهادی بین سطوح مختلف حکومتی (محلی، استانی و ملی) و کاهش موازی‌کاری‌ها.
- بازنگری و اولویت‌بندی در تخصیص اعتبارات و هدایت آن به سمت پروژه‌های زیرساختی کلیدی.
- ایجاد ویژند یکپارچه و منحصر به فرد برای گردشگری روستاهای ساحلی چابهار با تأکید بر جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و غذایی.
- ارتقای سواد دیجیتال و اکولوژیک ذی‌نفعان محلی از طریق آموزش‌های هدفمند، به منظور توسعه کسب‌وکارهای دیجیتال و پایدار که هم‌اکنون در ضعیف‌ترین وضعیت قرار دارند.
- ایجاد پیوند بین سیاست‌گذاری‌های کلان ملی (مانند توسعه حمل‌ونقل و تسهیلات اقامتی) با برنامه‌ریزی‌های خرد محلی برای دستیابی به حداکثر اثربخشی.
- ایجاد یک کارگروه یا کمیته گردشگری پایدار در شهرستان چابهار با حضور نمایندگان تمامی نهادهای ذی‌ربط (اداره کل میراث فرهنگی، محیط زیست، جهاد کشاورزی، شهرداری، فرمانداری، بخش خصوصی و جامعه محلی) برای هماهنگی و یکپارچه‌سازی سیاست‌ها.
- تدوین سند راهبردی توسعه پایدار گردشگری ساحلی برای استان سیستان و بلوچستان با محوریت منطقه چابهار که بر مشارکت جامعه محلی، حفظ محیط‌زیست و توسعه اقتصادی متوازن تأکید دارد.

References

Afsharipour, A., barghi, H. and Ghanbari, Y. (2020). Explaining the Indicators affecting Policy-making for Rural Management (Case Study: Kerman Province). *Geography and*

پایدار گردشگری روستایی را رقم بزند. بنابراین، برنامه‌ریزی برای روستاهای دورتر نباید با ناامیدی همراه باشد، بلکه باید با تأکید بر بسته‌های سیاستی ترکیبی و بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی خاص هر روستا طراحی شود.

نتایج پژوهش حاضر با پیشینه‌های مرور شده از جهاتی همسو و از جهاتی غیرهمسو است. از نظر همسویی، یافته‌های این پژوهش مبنی بر اولویت بالای شاخص نهادی و مدیریتی و ضعف شدید هماهنگی بین سطوح سیاست‌گذاری ملی، استانی و محلی، با نتایج شاهعلی و سرور (۱۴۰۲) مبنی بر ضرورت ظرفیت‌سازی نهادی و گذر از رویکردهای بخشی در توسعه مکران و نیز با یافته‌های قادری و همکاران (۱۴۰۳) درباره اولویت مؤلفه‌های ساختاری/نهادی و سطوح حکمرانی در گردشگری کارآفرینانه، کاملاً همسو است. همچنین تأکید پژوهش حاضر بر نقش تعاونی‌ها و شرکت‌های محلی (میانگین ۲/۷۷) و ضعف فاحش آموزش کسب‌وکارهای دیجیتال با مدل عوامل اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، نهادی و فناوری آینده و الماسی فرد (۱۴۰۳) و با ابعاد فرهنگی و نوآوری در مدل جباری و همکاران (۱۴۰۴) همسو است، اما از نظر ناهمسویی، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که برخلاف یافته‌های سوتومو و همکاران (۲۰۲۵) مبنی بر هماهنگی ارگانیک ذی‌نفعان در زنجیره ارزش گردشگری روستایی مبتنی بر جامعه، در روستاهای چابهار شبکه هماهنگ نهادی تقریباً وجود ندارد و هماهنگی سطوح سیاست‌گذاری در وضعیت بحرانی است. در نهایت، می‌توان اذعان داشت که تحقق توسعه پایدار و همه‌جانبه گردشگری در روستاهای ساحلی چابهار در گرو عزمی جدی برای بازطراحی، اجرا و پیش سیاست‌های محلی هوشمند، یکپارچه و مشارکت‌محور است که بتواند توان‌های مکانی-فضایی منحصر به فرد این منطقه را به ثروت تبدیل کند. مطالعه حاضر به این نتیجه کلیدی می‌رسد که اگرچه وضعیت موجود

Environmental Planning, 31(2), 71-88.

[In Persian]
<https://doi.org/10.22108/gep.2020.124287.1336>

Aminian, N., & Rokneddin Eftekhari, A. R. (2023). Designing a Strategic

- Planning Model for the Resilience of Tourism Businesses in the Post-COVID-19 Era. *Urban Economics and Management*, 11(42), 161-197. [In Persian]
- Ayeneh, M. and Almasifard, M. R. (2024). Providing a Model for Business in the Development of Rural Electronic Tourism Industry in the Villages of Kermanshah Province. *Village and Space Sustainable Development*, 5(3), 152-171. [In Persian]
<https://doi.org/10.22077/vssd.2024.6904.1215>
- Badri, S. A., Rezvani, M. and Khodadadi, P. (2019). Analyzing the Qualitative Content of Spatial Policies of Rural Development in Iran's Post Islamic Revolution. *Spatial Planning*, 9(1), 1-24. [In Persian]
<https://doi.org/10.22108/sppl.2019.113288.1295>
- Bahadrani, B., Moradi, M., Ziaee, M. and Akbaragheli, F. (2024). Clustering of villages with tourism potential in Tabas County. *Village and Space Sustainable Development*, 5(1), 113-129. [In Persian]
<https://doi.org/10.22077/vssd.2023.6332.1184>
- Dredge, D., & Jenkins, J. (2007). *Tourism Planning and Policy*. John Wiley & Sons.
- Eftekhari, A. R., Sojasi Qeidari, H., & Sadeghloo, T. (2013). Content Analysis of the Position of Sustainable Rural Development in Iran's Rural Development Programs. *Human Geography Research*, 45(3), 19-38. [In Persian]
- Ghaderi, E., Kiaei, B., Faghihi, A., & Mohammadzadeh, S. M. (2024). Identifying and Analyzing the Dimensions and Components of Entrepreneurial Tourism Destination Governance Using the Importance-Performance Matrix. *Scientific Quarterly of Studies on Iranian-Islamic Progress Model*, 12(1), 165-193. [In Persian]
- Ghadri, E., Ziaei, M., Amiri, M., & Alizadeh, M. (2021). Explaining the Network of Interactions and Linkages between Tourism Businesses and Entrepreneurs for Tourism Development (Case Study: Khalkhal County). *Iranian Journal of Social Development Studies*, 13(3), 69-87. [In Persian]
- Ghoosi, R., Norian, M., & Abbasi, A. (2021). Investigating the State of Public Policy and Government Policy-Making in Skill Training Courses in Iran. *Administrative Law*, 8(25), 225-254. [In Persian]
- Haeri Yazdi, A., & Maleki, A. (2017). And Again Public Policy. *Strategic Studies of Public Policy*, 7(24), 11-20. [In Persian]
- Haji Nejad, A. A., Ghadami, M., Sahraei, A., & Fatemi, J. (2013). Evaluation of Factors Affecting Tourism Development in the Coastal Area of Joybar County Using the Strategic (SWOT) Model. *New Perspectives in Human Geography*, 5(2), 109-128. [In Persian]
- Heidari, O., Samari, D., Mosakhani, M. and Beishami, B. (2019). Internationalization at home, a new strategy for the development and prosperity of tourism businesses. *Journal of International Businesses Administration*, 2(2), 117-143. [In Persian]
<https://doi.org/10.22034/jiba.2019.9118>
- Jabbari, G., Imani khoshkhoo, M. H., Basouli, M. and asadi, M. (2025). Resilience Model of Tourism Industry Stakeholders relying on Socio-cultural capacities: A case study of selected tourism provinces of Iran. *Urban tourism*, 12(1), 39-60. [In Persian]
<https://doi.org/10.22059/jut.2024.367897.1167>

- Jamal, T., & Camargo, B. A. (2018). Tourism governance and policy: Whither justice?. *Tourism management perspectives*, 25, 205-208.
- Karimzadeh, H., Alijavand, R. and Teimouri, E. (2024). Analysis of the Key Drivers Affecting Sustainability in Entrepreneurship And Post-Corona Tourism Business Chaharmahal Bakhtiari Target Villages For Tourism. *Journal of Tourism and Development*, 13(2), 233-254. [In Persian]
<https://doi.org/10.22034/jtd.2024.414660.2824>
- Karvar, H., amini, M., ahadimotlagh, E. and mashayekh, M. (2022). Designing and explaining the policy model in the tourism industry with a focus on mountain tourism. *Geography and Regional Planning*, 12(49), 901-914. [In Persian]
<https://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.366055.3896>
- Keshavarz Ghorabae, M., Zavadskas, E. K., Olfat, L., & Turskis, Z. (2015). Multi-criteria inventory classification using a new method of evaluation based on distance from average solution (EDAS). *Informatica*, 26(3), 435-451.
- Maleki, S., Rahmani, E., & Hatami, D. (2015). Formulating a Strategic Plan for the Development of Coastal Tourism in the Persian Gulf: A Case Study of the Coastal Areas of Hormozgan. *Geography and Urban Planning of Zagros Perspective*, 7(23), 1-18. [In Persian]
- Modabber Khaknejad, A., Hosseinzadeh Dalir, K., & Ezzatpanah, B. (2021). An Analysis of Planning and Policy-Making for Historical-Cultural Tourism Development in Iran (Case Study: Tabriz City). *Tourism Planning and Development*, 10(39), 197-222. [In Persian]
- Nobakht, M., Azimi, M. and Homayeni Demirchi, A. (2022). Critical Analysis of Policy Making and Policy Implementation Metaphor: Presenting Alternative Metaphors. *Political Strategic Studies*, 11(41), 145-173. [In Persian]
<https://doi.org/10.22054/qps.2022.66610.3003>
- Omidvar, N., Dorri Sedeh, S. and Rezvani, M. R. (2020). Comparative analysis of alternative approaches to rural development in the policy system of Iran and the world. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 4(16), 1-16. [In Persian]
- Pahkideh, E., Babaei Aghdam, F. and Heydari Chianeh, R. (2022). Analyzing the effects of Hawraman World Site policy making in Urban Regeneration with a tourism approach (case study: the neighborhood of Sarab in Ravansar city). *Geography and Regional Planning*, 12(46), 1050-1085. [In Persian]
<https://doi.org/10.22034/jgeoq.2022.198919>
- Pahkideh, E., Babaie Aghdam, F., & Heidari Chianeh, R. (2023). Identification of Strategic Factors in Tourism Development Policy-Making of Horaman Site with a Futures Study Approach and Preparation of Scenario Basket Preliminaries. *Political Spatial Planning*, 5(3), 370-391. [In Persian]
- Parchakani, P., Hashemi, S. S., Rokneddin Eftekhari, A. R., & Imani Khoshkhoo, M. H. (2017). The Influence of Determining Factors on Sustainable Branding of Coastal Tourism Destinations (Case Study: Chabahr Coastal Region). *Spatial Planning and Geomatics*, 21(4), 35-58. [In Persian]
- Ramezannezhad, Y. (2018). Tourism Policy- Making Pattern for Realizing Resistance Economy. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 5, 41-60. [In Persian]

- Roozbahani, A., Moradi, H. and Abassi, H. (2023). Analysis of Spatial Reconstruction Capacity of Tourism Entrepreneurship in Rural Area Development (Case study; Samen District of Malayer County). *Geography and Development*, 21(70), 27-51. [In Persian] <https://doi.org/10.22111/gdij.2023.7402>
- Shahali, A., Sarvar, R., & Tavakolan, A. (2023). Policy-making of Makran Regional Development with a Futures Study Approach. *Journal of Urban and Regional Policy*, 2(3), 1-16. [In Persian]
- Sutomo, Y. A. W., Sianipar, C. P., Onitsuka, K., & Hoshino, S. (2025). Evaluating Policy Environment for Community-based Rural Tourism: Multi-Actor Perspectives in Tourism Value Chain. *Journal of Regional and City Planning*, 35(3), 280-304.
- Toulabi Nejad, M., Manzam Esmailpor, A., Rahmani, S., sadeghi, K. (2022). The effects of tourism on the promotion of rural welfare (Case study: coastal villages' city of Chabahar). *Jgs.* 22(65), 283-301. [In Persian] <https://doi.org/10.52547/jgs.22.65.283>
- Vahid, M. (2022). People, Politics and the Government in Iran; From the Lack of Public Interest in Politics to the inefficiency of Governmental Policies. *Iranian Journal of Public Policy*, 8(1), 143-149. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2022.85916>
- Veicy, H. (2017). Critical Evaluation of the Tourism Policy in National Basic Documents and Laws of Iran. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 5(Vol. 5, NO 19), 160-180. [In Persian]
- Veysi, H. (2017). Investigating the Policy-Making of the Tourism Industry in the Upstream Laws of the Islamic Republic of Iran. *Strategic Studies of Public Policy (Strategic Studies of Globalization)*, 7(25), 93-112. [In Persian]
- Zargham Boroujeni, H., & Bazrafshan, M. (2016). A Framework for Developing Tourism Policies of the Islamic Republic of Iran. *Social Studies of Tourism*, 4(8), 51-77. [In Persian]
- Zhu, Y., Chai, S., Chen, J., & Phau, I. (2024). How was rural tourism developed in China? Examining the impact of China's evolving rural tourism policies. *Environment, Development and Sustainability*, 26(11), 28945-28969.
- Zokhi Kohi, H., Davari, A. and Rezvani, M. (2024). Designing the Framework of Corporate Entrepreneurship Development Policy Based on Institutional Dimensions (Grounded Theory). *Iranian Journal of Trade Studies*, 28(110), 83-119. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/ijts.2024.2017680.3936>